

kjæder gik Rejsen ned til Torfajökull igjennem lutter græslose Egne, hvorpaa Thoroddsen tiltraadte Tilbage- rejsen og undersøgte Omegnen af Hekla og den nye Lava fra 1878. Ffter at have naaet til Bygden be-

rejste han Arnessyssel for at undersøge varme Kilder og andre Ting af geologisk Interesse.

I et senere Hefte vil denne paa Udbytte saa rige Rejse blive nærmere omtalt.

Om Isen i Davisstrædet i Sommeren 1889.

Af Premierløjtnant i Flaaden V. Garde.

I geografisk Tidsskrifts 10. Bind Hefte III—IV har jeg givet nogle Meddelelser om de temmelig abnorme Isforhold i Davisstrædet i afvigte Foraar. Siden da har jeg paa to senere Rejser til Grønland dels selv iagttaget, dels indhentet Oplysninger om Foraarets og Sommerens Isforhold, af hvilke nogle paa en ganske ejendommelig Maade supplere de iagttagelser, jeg i Foraaret havde Lejlighed til at gjøre fra den kgl. grønlandske Handels Skruebarkskib „Hvidbjørnen“ i Farvandet mellem Kolonierne Sukkertoppen (65° 25' N. Br.) og Holstensborg (66° 56' N. Br.)

Som nævnt i mine tidligere Meddelelser, var „Hvidbjørnen“ efter at have anløbet Sukkertoppen bestemt til Holstensborg og derefter til det lidt nordligere liggende Udsted Aito (67° 55' N. Br.), men allerede faa Timer efter at vi havde forladt Sukkertoppen, mødte vi en udstrakt Mark af flad, nydannet, en Fod tyk Is. Oplysninger fra Barkskipet „Nordlyset“, der havde forsogt at nærme sig Landet nordligere, gik ud paa, at jo længere man kom nordpaa, des længere strakte Isen sig ud tilsøs, og „Hvidbjørnens“ eget Forsøg paa at forcere Isen faldt uheldigt ud, idet Isens Styrke tiltog, jo længere Skibet arbejdede sig nordpaa. Under disse Forhold vendte „Hvidbjørnen“ om, da Tiden ikke tillod at afvente Bedring i Forholdene, og Skibet ikke havde Last, men kun Post til Nordgrønland. Dagen efter, den 4de Maj, forlod „Hvidbjørnen“ Grønland.

Det var denne jævne, flade Nyis, der, dækkende Havet indtil en Fod tyk, var noget hidtil Ukjendt paa det paagældende Strøg af Davisstrædet og navnlig paa den Aarstid, men end mere ejendommelig bliver Forholdet, efter at man har faaet Kjendskab til de samtidige Isforhold udfor Nordgrønlands Kyst fra Aito nord efter.

Samtidig med at Havet langt ud tilsøs var dæk-

ket af Is fra Sukkertoppen til et godt Stykke nordfor Holstensborg, havde man i Nordgrønland aabent Hav lige ind til Kysten, og medens „Hvidbjørnen“ sad fast i Isen i Sydgrønland, undredes man i Nordgrønland højliggen over dens Udeblivelse. Samtidig med „Hvidbjørnen“ sad en skotsk Hvalfanger fast i Isen udfor Holstensborg uden at kunne naa Kolonien; først omkring den 20de Maj slap han ind, og først fra den Dag kan man altsaa regne Holstensborg aaben.

Det har været en gennem mange Aars Erfaring fastslaaet Regel, at egentlig frossent „Hav“ træffes ikke paa Grønlands Vestkyst sydfor Kolonien Holstensborg. Man kan selvfølgelig selv i Sydgrønland finde ret aenselig fast Is Vinterdage inde under Land og mellem Smaaøerne, men Kulden er ikke strængere, end at det urolige, stormende Vejrlig formaar at holde det egentlige Davisstræde aabent. Anderledes længere nordpaa. Vinterkulden er langt strængere, Vejrliget roligere, og selv langt ude fra Land kan man træffe Havet tillagt, om end Isdækket af og til maa give efter for Stormenes og den af dem frembragte Søgangs Magt.

Forrige Vinter har gjennemgaaende været rolig og mild over hele Grønland; Vinteris har man, selv i Nordgrønland, næsten ikke haft, og hvergang Islæget var begyndt, kom uroligt Vejr og oprev den nydannede Is. Medens nu den milde Vinter i Sydgrønland efterfulgtes af et koldt, snefuldt Foraar, vedblev det milde, urolige Vejr i Nordgrønland, og som en Følge heraf havde man i Foraaret det Særsyn at se et isdækket Hav af omtr. 400 Kvadratmils Udstrækning forholdsvis sydlig i Davisstrædet, samtidig med at Havet har været aabent nordligere. Havde vi ombord i „Hvidbjørnen“ handlet stik imod Traditionerne og imod den Erfaring, vi havde fra vort Ophold i Isen — at denne tiltog i Styrke, jo nordligere vi kom —

og havde vi sat vor Kurs først tilsøs og derefter nord-paa, kunde vi have omsejlet hele Ismarken og rimeligvis naaet Aito. Tiden tillod os imidlertid ikke at gjøre Forsøg, som ingen Udsigt havde til at lykkes; nu véd man, at gjør man en anden Gang Forsøget, kan man dog have en Chance for at naa noget derved.

Jeg nævnte i min tidligere Meddelelse, at de alnorme Isforhold ikke havde undladt at indvirke paa Grønlandernes økonomiske Forhold. Medens det ved den stærkt befolkede Koloni Sukkertoppen var Isen, der bragte Misfangst, var det i Nordgrønland netop Manglen paa den flade Vinteris, der bragte Nød og Fattigdom. Det lyder lidt underligt, men det beviser kun ydermere, hvor ualmindelige Forholdene have været. I Nordgrønland er hele Fangsten nemlig hovedsagelig baseret paa Tilstedeværelsen af Vinterisen. Naar Havet om Vinteren dækkes af den jævne, flade Is, begynder egentlig først Grønlandernes Liv i Nordgrønland; paa de lette Hundeslæder fare de afsted til de gode Fangsteder og sætte Garnene ud fra Isen. I kort Tid kan Garnfangsten indbringe mange Sælhundede, men bryder Isen uforvarende op, gaar ikke alene Fangsten, men de forholdsvis kostbare Garn tabt. Sidste Vinter mistede mange Grønlandere deres Garn paa den Maade, og mange Steder var Nøden temmelig stor. Kajakfangsten spiller i Nordgrønland en mere underordnet Rolle uden forsaa vidt, at Kajakken om Sommeren erstatter Hundeslæderne som ligefremt Befordringsmiddel.

I Sydgrønland er, som sagt, Reglen, at man ingen Vinteris har af Betydning, og Grønlanderne dér ere derfor mere uddannede i Kajakroning og Kajakfangst, men saa godt som slet ikke forberedte paa eller øvede i Isfangst. Er Havet aabent og Søgangen stærk, som Reglen er Vinterdage, er det et haardt og farefuldt Arbejde at ligge i den lille Kajak og lure paa Sælhunden, men kommer saa den skjærmende Storis og lægger sig som en Bølgebryder udenfor Landet, da tumle Sydgrønlands Fangere sig ret med Kajakkerne mellem de spredte Storiskodser, hvor Sælhundenes bedste Opholdssted netop ogsaa er. Storis eller Drivisen kommer imidlertid som Regel kun om Foraaret og om Sommeren, og da efterhaanden de færreste Grønlandere have saa stor Færdighed i Kajakfangsten, at de kunne drive denne paa det aabne Hav, naar Vejret er meget uroligt, ty mange af dem om Vinteren til Fiskeri og Fuglefangst; disse Ernæringsveje stoppes imidlertid ogsaa let, naar Havet lægger til paa den Maade som i Foraaret, og man er da, dersom Forraadene ere slupne op, henvist til Fattig-

understøttelse. Grønlanderne tage imidlertid nødvendig Tilflugt hertil, thi, ligesom herhjemme, mister man visse Rettigheder, naar man har nydt Fattighjælp.

Jeg skal ikke slutte disse Meddelelser uden med et Par Ord at omtale Storisens Optræden i Davisstrædet i afvigte Sommer. Storis eller Drivisen spiller en saa stor Rolle for Sydgrønland, at den næsten afgjør, om det bliver en god eller en daarlig Sommer; men medens dens Tilstedeværelse langs Island er ensbetydende med en daarlig Sommer, er lige det Modsatte Tilfældet i Grønland, idet den, som ovenfor nævnt, bringer Sælhundede i Mængde med sig.

Afvigte Sommer har været daarlig. I Foraaret og Forsommeren laa vel en Del Storis i den sydlige Del af Davisstrædet og nærmede og fjærmede sig fra Land, eftersom Vinden skiftede, men fra Udgangen af Juni saaes kun liden Storis og fra Begyndelsen af August til det sidste Skibs Afgang i Midten af Oktober slet ingen Storis langs Vestgrønlands Kyster. Den ellers saa gode Efteraarsfangst i Sydgrønland har været saa godt som for intet at regne; den ene NV. Storm har blæst efter den anden, og al den Is, der er bleven ført fra Østkysten ned til Kap Farvel, er, istedenfor som ellers at drive med Strømmen op langs Vestkysten, bleven pisket sydefter til hurtig Undergang i Atlanterhavets varmere Vand. En Mængde Isfjælde have derimod hele Eftersommeren og Efteraaret blokeret SV.-Grønland og ligget som stumme Vidnesbyrd om, at den nordvestgaaende Polarstrøm eksisterer i de dybere liggende Vandlag, om end Nordveststormene formaa at udslette Strømmen i Overfladevandet. Isfjældene ere nemlig komne fra Østkysten og have gjort Storisens Følgeskab til Kap Farvel, men her skiltes deres Veje. Storis, der bestaaer af Saltvandsis, ligger lettere paa Havet end de af Ferskvandsis dannede Isfjælde, ikke alene fordi Isstykkerne i sig selv ere mindre, men ogsaa fordi Saltvandsisens Vægtfylde kun er omtrent Halvdelen af Ferskvandsisens, og medens man kun kan regne Storisens almindelige Dybgaaende til 12 og 20 Fod, kunne selv meget smaa Isfjælde ofte have 3—400 Fods Dybgaaende. Som en Følge heraf drive Storiskodserne med den fremherskende Vind med forholdsvis stor Fart, medens Isfjældene, drevne af den i de dybere Vandlag herskende Strøm formaa at drive lige op imod Vinden. At det forholder sig saaledes, og at det ikke kun er tilsyneladende, at Isfjældene drive op imod Vinden, bevistes klart i Efteraaret i Farvandet NV. for Kap Farvel*). I September an-

*) Det er indlysende, at ofte er det kun Bedrag med Isfjældenes Drift op imod Vinden, thi med deres mindre

kom „Hvidbjørnen“ hertil og mødte overalt, saaavel ude tilsøs som inde under Land, saa store Mængder af Isfjælde, som man ellers kun er vant til at træffe udfor de store Isfjorde i Nordgrønland. Mange af Isfjældene vare af meget anselig Størrelse, og der var ingen-somhelst Tvivl om, at de vare komne fra Østgrønland, thi der produceres saa godt som ingen større Isfjælde af Isbræerne omkring Julianehaabsbugten, og fra den nordligere Del af Vestkysten kunde de ikke hidrøre; deres Antal var desuden saa stort, at der skulde ad-

skillige Bræer til for at producere dem. Det var alt-saa i Midten af September; men siden Begyndelsen af August var ingen Storis set i disse Farvande, og i al den Tid har den fremherskende Vind været langs Landet nordfra. Dersom altsaa ikke en Undervandsstrøm holdt paa Isfjældene, vilde der i den lange Tid have været rig Lejlighed for dem til at følge den Vej, Storisen anviste dem, da den joges af Landet fra de nordlige og nordvestlige Vinde.

Grønlænderen Hans Hendrik[†].

Ved Premierløjtnant i Flaaden C. Ryder.

Det sidste Skib, som i 1889 ankom hertil fra de danske Kolonier i Grønland, medbragte Efterretningen om, at den vidtberejste Polarfarer, Grønlænderen Hans Hendrik, var død i Godhavn den 11te August efter længere Tids tiltagende Svagelighed.

Den Afdøde var „kun“ en Eskimo, en Grønlænder fra den danske Del af Vestkysten, men Navnet Hans Hendrik vil være velbekendt for Alle, som have beskæftiget sig med arktisk Literatur, thi som en ihærdig Jæger og ypperlig Hundekusk havde Hans Hendrik gjort udmærket Tjeneste paa fire Nordpolsexpeditioner — tre amerikanske og en engelsk — under *Kane, Hayes, Hall* og *Nares*, og han havde i en ikke ringe Grad bidraget til Undersøgelsen af Landet paa begge Sider af Farvandet mellem Smiths Sund og Robesons Kanal samt til Expeditionernes Forsyning med Vildt under Overvintringerne og ellers, naar Lejlighed gaves. Den ene Gang skyldtes det endog udelukkende ham og en anden Eskimo, at 19 Mennesker, deriblandt to Kvinder og fem Børn, bleve frelste fra at omkomme af Sult og Kulde, medens de, udsatte for Polarnattens Rædsler i Snehytter, byggede paa en Isflage, dreve ned gennem Davisstrædet.

Overvands- og større Undervandsflade drive de selvfølgelig saa langsomt, at det ofte, sammenlignet med om-liggende Saltvandsis, kan se ud, som om de drev den modsatte Vej.

Dem, der nærmere ville lære Hans Hendriks Levned at kjende, skulle vi, foruden til de officielle Beretninger om de forskjellige Expeditioner, henvise til Hans Hendriks egne Memoirer, nedskrevne af ham selv og oversatte paa Engelsk af Justitsraad Dr. H. Rink, udgivne under Titlen: *Memoirs of Hans Hendrik, the arctic traveller*, London 1878. Et udførligt Uddrag af disse, forfattet af Rink, findes i dette Tidsskrifts 1ste Bind 1877.

Vi skulle derfor kun i al Korthed erindre om Hovedbegivenhederne i hans Levned, hvilke jo naturligvis væsentlig knytte sig til de fornævnte Expeditioner.

Hans Hendrik var født ved Herrnhuterstationen Lichtenfels i Nærheden af Fiskernæsset i Syd Grønland i 1834*). Hans Forældre hørte til den tyske herrnhutske Menighed. Faderen Benjamin gik Missionærene tilhaande og udmærkede sig forøvrigt ved at være Fader til tolv Børn, hvad der er overordentlig sjældent blandt Grønlænderne; han havde

*) Som Tilfældet er med de fleste gamle Grønlændere, har Hans Hendrik næppe kjendt eller husket sin Fødselsdag. I Almindelighed pleje de ældre Grønlændere, naar de blive spurgt om deres Fødselsdag, at svare f. Ex.: „Det var ved Begyndelsen af Angmagsetfangsten“, „det var midt under Renjagten“, . . „da vi flyttede i Telt om Foraaret“ eller lignende, thi nogen bestemt Dato kunne de, som rimeligt er, i Reglen ikke angive.